

Memmedov, İsmayıl
Azerbaycan Dilinin Semantikasi.
Bakı: Xezer Neşriyyatı, 2006. 272s. ISBN 9952-30-023-9

Anlambilim, terim olarak ilk defa 1897’de M. Breal tarafından kullanılmış, F. De Saussure ile 20. asrın başlarında sistemleşmeye başlamış ve günümüzde dilbilimcilerin ağırlık verdiği bir alan olmuştur.

Türkiye’de ise, anlambilimi konusundaki ilk kapsamlı çalışmanın, Doğan Aksan’ın 1971’deki “Anlambilimi ve Türk Anlambilimi” adlı eseri olduğunu görüyoruz. Aynı konuya, Aksan sonraki çalışmalarında da geniş yer vererek bizleri Türkçenin anlam denizinde yüzdürmüştür.

Anlambilim, dilin anlam tarafını inceler. Yazarın ifadesiyle dilin “çöl (dış forma)” sından farklı olarak “mana, iç forma” sını işlemeye çalışır.

Azerbaycan Türkçesinde leksik mananın mahiyeti, tipolojisi, bağlam ile leksem arasındaki ilişkiler, leksik-semantik sistemdeki hadiselerin meydana gelme sebepleri ve buna benzer problemler eserin esasını oluşturmakla beraber, eserde anlambilime dair evrensel meseleler de değerlendirilmiştir.

Eser, 13 bölümden oluşmaktadır:

Giriş (3-24), Semantikanın predmeti ve vezifeleri. Umumi Meseleler (24-122), Dille Tefekkürün münasibeti ve leksik mananın linqvistikası (122-141), Sintaktik ve leksik seviye vahidlerinin münasibeti. Sözüün semantik strukturu ve leksik-semantik seviyye. Dil ve Nitq haqqında (141-196), Sözüün mananın bezi ölçüleri (196-226), Polisemiyyenin yaranma yolları ve modelleri (226-250), Dilin ifade planının kontekstte münasibeti. Polisemantik substantivlerin elaqelenme imkanı (250-270), Polisemantik sözüün semantikasının aktuallaşmasında kontekstin rolü (270-297), Polisemantik sözüün mena serhedini müeyyenleşdirme üsulları (297-311), Azerbaycan dilinin leksik-semantik seviyyesinin bezi xüsusiyyetleri. Düzeltme sözüün semantik strukturu (311-340), Ümumi Neticeler (340-363)

Yazar, Umumi Neticeler bölümünde; semantik araştırmalarda gramatik kanunlar, gramatik araştırmalarda ise leksemin bütün tezahürlerinin dikkate alınması ve hükme bu şekilde varılması gerektiğini vurgular.

Türkiye Türkçesine en yakın yazı dili Azerbaycan Türkçesinin semantik özelliklerini konu alan bu eser Türkoloji için önemli bir kazanım olmuştur.

Dilbilimin en önemli şubelerinden biri olan Anlambilim çalışmaları, Türk dili araştırmalarına yeni açılımlar getirecek, onun ayrıntı ve özelliklerini daha da gözler önüne serecektir.

Talip DOĞAN